

בתי המשפט

ת"א 2447/00		בית המשפט המחוזי בירושלים
29/05/2006		
		לפני כב' השופט יוסף שפירא

התובעים

בעניין: מוסד משה כהן (1989) ו-65 אח'
ע"י ב"כ עו"ד י' נחשתן וע' יובל

נ ג ד

הנתבעות

כלל חברה לביטוח בע"מ ואח'
ע"י ב"כ עו"ד י' גלאור ושי' פרלמוטר-
שוגרמן

פסק דין

לפני תביעה למתן פסק דין המצהיר כי ההסדר המכונה בשם "הסדר המוסכים", מהווה הסדר כובל כמשמעותו בסעיף 2 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 (להלן: "חוק ההגבלים העסקיים"), ולפיכך מהווה חוזה בלתי חוקי אשר יש לבטלו. כן מתבקש בית המשפט להוציא צו מניעה קבוע, אשר נועד למנוע מהנתבעות להפנות כלי רכב למוסכי ההסדר, כפי שיפורט להלן.

הצדדים לתביעה

התובעים הינם שישים ושישה מוסכים מרחבי הארץ, העוסקים בעיקר בתיקוני פחחות וצבע של כלי רכב (להלן: "התובעים" או "המוסכים"), רשימת המוסכים התובעים מפורטת בנספח 1 לכתב התביעה.

הנתבעות הן חברות הביטוח כלל חברה לביטוח בע"מ, אררט חברה לביטוח בע"מ ואריה חברה לביטוח בע"מ, הנכללות בקבוצת כלל ביטוח, המבטחות כלי רכב מפני נזקי רכוש, לרבות ביטוח מפני נזקי תאונות דרכים (להלן: "הנתבעות" או "כלל ביטוח").

-

ההסדר הדיוני בין הצדדים

משהועבר התיק לדיון לפני, הגיעו הצדדים להסדר דיוני ביניהם, לפיו יועבר התיק במישרין לשלב הסיכומים, ללא קיומו של שלב הוכחות בתיק. ביום 20.10.2003 ניתן תוקף של החלטה להסדר זה, שכלל הגשת חומר ראיות מוסכם. בנוסף, ניתנה החלטה על תיקון ההסדר הדיוני ביום 11.2.2004, לפיה הצדדים ישלימו את טיעוניהם בעל-פה בפני בית המשפט. הצדדים ניסו להגיע להסדר כולל, ומשלא צלח הניסיון הוגשו בסופו של יום סיכומי הצדדים.

אקדמת מילין

1. בבסיסו של הדיון עומדת הפרקטיקה אשר זכתה בכלל ביטוח לכינוי **"כלל וסע"** וכן **"כלל וסע פלוס"**, הידועה גם בשם **"הסדר המוסכים"** (להלן: **"הסדר המוסכים"**). פיתוחה של הפרקטיקה החל באמצע שנות ה-90. הסדר המוסכים הוא בעיקרו מנגנון לטיפול בתביעות של המבוטח כנגד המבטחת בגין נזק הנגרם לרכב כתוצאה מתאונה, וכל זאת במסגרת פוליסת הביטוח המקיף. במסגרת ההסדר, ניתנת למבוטח האפשרות לקבל שירות כולל לרכב לאחר התאונה, מרגע קרות התאונה ועד להשלמת תיקון הרכב. אם בחר המבוטח באפשרות זו, כלי הרכב הניזוק מגיע לאחד ממרכזי השירות של כלל ביטוח (להלן: **"מרכז השירות"**) בנסיעה או בגרירה, וכלל ביטוח היא זו הדואגת לביצוע כל תהליך הטיפול ברכב, עד להשבתו תקין למבוטח. מסלול זה כולל בדיקת הרכב והערכת התיקון על-ידי שמאי, אספקת רכב חלופי במידת הצורך, העברת הרכב ממרכז השירות של חברת הביטוח למוסך המטפל, תיקון הרכב, בדיקתו לאחר התיקון ומתן אחריות. חברת הביטוח אף משלמת ישירות לנותני השירותים המטפלים ברכב. המבוטח הוא זה שבחר את המוסך המטפל מתוך רשימה של כ-334 מוסכים הפזורים ברחבי הארץ, אשר התקשרו עם כלל ביטוח בחוזה לשם ביצועו של הסדר המוסכים (להלן: **"מוסכי ההסדר"**) (רשימת המוסכים הכלולים בהסדר מפורטת במוצג נ/6).

אדון בהמשך בביצוע הסדר המוסכים הלכה למעשה, תוך התייחסות לנושא השמאים המבצעים את הערכת הנזק ולנושא החלפים ומחיריהם.

טענות התובעים

2. לטענת התובעים הסדר המוסכים, בין הנתבעות לבין שורה של מוסכים ברחבי הארץ, הנוגע לתיקון כלי רכב לאחר תאונה כאשר על הנתבעות חלה חובה ביטוחית, הינו הסדר כובל כהגדרתו בסעיף 2 לחוק ההגבלים העסקיים, הן בהתאם להגדרה הקבועה בס"ק (א) והן בהתאם להגדרה הקבועה בס"ק (ב), כפי שיפורט בהמשך. עוד טוענים התובעים, כי בתביעה דן בית המשפט אינו נדרש לבחינה עובדתית של השאלה האם הסדר המוסכים גורם בפועל לפגיעה בתחרות, וכן אינו נדרש לשאלה האם הסדר המוסכים ראוי לקבל את אישורו של בית הדין להגבלים עסקיים (להלן: **"בית הדין"**), או לחילופין האם

התובעים טוענים כי הסדר המוסכים, בהיותו חלק ממדיניות מוסדית של כלל ביטוח וחברות ביטוח נוספות, הורס בשיטתיות את ענף מוסכי הפחחות והצבע לרכב בכל רחבי המדינה, וגורם להורדה שיטתית של רמת השירות הניתנת למבוטחים, עד כדי העמדתם בסיכון בטיחותי עקב שירות זה. בתוך כך, משתלטת כלל ביטוח יחד עם חברות ביטוח נוספות, על ענף תיקוני הרכב על כל חלקיו, לרבות: ענף השמאים, אספקת חלפים, שירותי גרירה וגם על המוסכים עצמם. לטענת התובעים, מוסכים שאינם משתלבים בהסדר המוסכים צפויה להם התמוטטות כלכלית.

עוד טוענים התובעים, כי כלל ביטוח, בהיותה גוף כלכלי בעל עוצמה אדירה, יחד עם חברות ביטוח נוספות, הצליחו להפוך את הסדר המוסכים למנוף יעיל להגדלת רווחיותן, ולכן נדרשת התערבות שיפוטית אשר תאכוף את דיני ההגבלים העסקיים, ותמנע מגופים אלה ניצול לרעה של כוחם.

לטענת התובעים, הם זכאים לסעד המבוקש מכוח סעיף 4 בשילוב עם סעיף 50 לחוק ההגבלים העסקיים. התובעים, בהיותם מוסכים העוסקים בתיקון כלי רכב לאחר תאונה, בתחום של פחחות וצבע, נפגעים מהסדר המוסכים של כלל ביטוח. זאת, כתוצאה ישירה מהסדר המוסכים או לחילופין מהעובדה כי הם נאלצים לקבל עבודה בתמורה למחירים שאינם תוצאה של שוק חופשי, אלא של ההסדר הכובל, הוא הסדר המוסכים.

טענות הנתבעות

3. הנתבעות העלו מספר טענות מקדמיות. בין היתר, הן טוענות כי התובעים נעדרים זכות עמידה לאור אי הוכחת נזק שנגרם להם. לטענתן, אין לתובעים הזכות לטעון כי ההסדר פוגע במוסכי ההסדר. לפיכך, טענתם היחידה של התובעים הינה כי הסדר המוסכים פוגע בתחרות בין הצדדים להסדר לבין מי שאינם צדדים להסדר. כן טוענות הנתבעות, כי טענה זו יש לדחות הן לגופה, והן משום שכל מוסך רשאי להצטרף להסדר. לגופו של עניין טוענות הנתבעות כי דין התביעה להידחות, שכן הסדר המוסכים אינו מהווה הסדר כובל.

לטענתן, הסדר המוסכים מהווה "מוצר ביטוחי" שלם ומלא יותר, אותו מציעה חברת הביטוח למבוטחיה. הנתבעות מדגישות, כי המבוטח הוא זה שבוחר את המוסך המטפל כרצונו. אם המבוטח בוחר במוסך מתוך רשימת מוסכי ההסדר, חברת הביטוח

הנתבעות טוענות, כי הסדר המוסכים מעוגן במסגרת הדין ואף מתחייב ממנו, ולכן גם אם יש בהסדר המוסכים יסודות של כבילה, ההסדר איננו הסדר כובל בהתאם לסעיף (1)3 לחוק ההגבלים העסקיים. בנוסף טוענות הנתבעות, כי הממונה קבע כי אין בהסדר המוסכים משום הסדר כובל, וכי גם המפקח על הביטוח במשרד האוצר (להלן: "המפקח") הכיר באופן רשמי בהסדר המוסכים. בנוסף, הוסדר נושא השמאים בעקבות בג"צ 7721/96 **איגוד שמאי ביטוח נ' המפקח על הביטוח**, פ"ד נה (3) 625 (להלן: "בג"צ השמאים"). לטענת הנתבעות הצטרפות להסדר המוסכים פתוחה בפני כל מוסך העומד בקריטריונים שנקבעו, וכי מגמתה של כלל ביטוח הינה להכליל בהסדר המוסכים את כל מוסכי היבואנים ואת כל מוסכי פחחות הרכב. עוד טוענות הנתבעות, כי חלקו של הסדר המוסכים בשוק הרלוונטי הינו מזערי ועומד על פחות מ-4%.

דין

המועד לעניין הדין החל

4. התובעים מבקשים לבחון את הסדר המוסכים בהתאם להסדר שהיה קיים במועד הגשת התביעה, קרי: נכון ליום 19.9.2000, ומבקשים הם כי בית משפט יעניק סעד המצהיר כי הסדר המוסכים היה הסדר כובל באותה העת. התובעים טוענים כי אין לבחון את ההסדר המוסכים "החדש", אשר תוקן בעקבות בג"צ השמאים, החל מחודש ינואר 2003. בנוסף, טוענים התובעים כי הסדר המוסכים החדש אינו מאיין את עצם הדיון בתביעה דנן.

מנגד, טוענות הנתבעות כי לא ניתן להתעלם ממה שהתרחש מאז מועד הגשת התביעה, וכי לא ניתן לבקש מבית המשפט לתת פסק דין עיוני הנוגע למצב אשר לא קיים יותר. כך למשל, לא ניתן להתעלם מצו המפקח על הביטוח אשר הוצא בעקבות בג"צ השמאים, המהווה חלק מחומר הראיות שהוגש בהסכמה. כן, לא ניתן להתעלם מצו יבואני הרכב אשר אושר על-ידי בית הדין.

בבואנו לבחון את הסדר המוסכים נשוא דיוננו זה עלינו להבחין בין **המצב המשפטי** שהיה קיים ערב הגשת התביעה, לבין **המצב העובדתי** שהיה קיים ערב הגשתה. נבחן להלן את הסדר המוסכים בהתאם למצב העובדתי שהיה קיים במועד הגשת התביעה. בחינה אחרת של הדברים עשויה לסכל עשיית צדק בין הצדדים. יחד עם זאת, לא ניתן להתעלם לחלוטין מן השינויים שחלו במהלך השנים הנוגעים לעניינו.

בנוגע למצב המשפטי, עלינו להבחין בין התפתחות החקיקה לבין התפתחות הפסיקה.

התפתחות החקיקה

5. הלכה היא, כי בחינה משפטית של מעשה נעשית על-פי הדין השורר בעת ביצועו. חוק נועד להסדיר יחסים בין אנשים, ולכן ראוי כי תחולתו תהא צופה פני עתיד. (ראו סעיף 17 לפקודת הפרשנות; סעיף 22 לחוק הפרשנות, תשמ"א-1981; בג"צ 9098/01 **ילנה גניס נ' משרד הבינוי והשיכון**, תק-על 2004(4) 1390, עמ' 1399; רע"א 8925/04 **סולל בונה בניין ותשתיות בע"מ ואח' נ' עזבון המנוח אחמד עבד אלחמיד ז"ל**, תק-על 2006(1) 2609, עמ' 2625 (להלן: "פרשת סולל בונה")). לאור זאת, בחינת הסדר המוסכים תעשה בהתאם לדין שחל בעת הגשת התביעה.

התפתחות הפסיקה

6. נקודת המוצא הינה כי הלכה שיפוטית חדשה פועלת הן באופן רטרואקטיבי והן באופן פרוספקטיבי. הלכה זו חלה הן כאשר הפסיקה מפרשת הוראה חקוקה (חוקה, חוק, תקנה), והן כאשר הפסיקה משלימה חסר בחוק (ראו פרשת סולל בונה, עמ' 2611-2617). יחד עם זאת, שינוי רטרואקטיבי של הלכה קיימת עשוי לפגוע באלו אשר הסתמכו עליה. לצורך כך, עלינו לבחון האם קיים אינטרס הסתמכות לגיטימי ממנו מבקש הצד המסתמך להיבנות. כך למשל, כאשר הסוגיה היא חדשה ולא הוכרעה בעבר, לא ניתן לומר כי קיים אינטרס הסתמכות הראוי להגנה. דין דומה חל כאשר ההלכה הישנה לא יצרה כל הסתמכות ממשית, או אם ההסתמכות לא הייתה סבירה. במקרים רבים, השינוי בהלכה אינו בא באופן מפתיע, והוא פרי של התפתחות (שם, עמ' 2618). גם אם נמצא כי קיימת פגיעה באינטרס ההסתמכות, יהיה עלינו לאזן בין הערכים המתנגשים. יפים הם דבריו של כב' הנשיא א' ברק בפרשת סולל בונה לעניין זה:

"לבסוף, לעתים יהא מקום ליתן תוקף רטרואקטיבי להלכה החדשה, גם אם יש בכך פגיעה באינטרס ההסתמכות ... יש לאזן בינו לבין הערכים והעקרונות המתנגשים עימו. לעתים עשוי בית המשפט לסבור כי השיקולים התומכים בשינוי הדין, משקלם עולה על השיקולים התומכים בהלכה הישנה, ועל הנזק הנגרם לאינטרס ההסתמכות מעצם השינוי ... אכן, ההכרעה בשאלה אם ליתן להלכה החדשה אך תוקף פרוספקטיבי חייבת לקחת בחשבון את מלוא השיקולים הנוגעים בדבר; על השופט לאזן ביניהם, תוך מתן משקל לשיקולים הנוגדים, בנסיבותיו של המקרה שלפניו. כל זאת, כאשר נקודת המוצא העקרונית הינה תוקף רטרואקטיבי ופרוספקטיבי של ההלכה החדשה." (שם, עמ' 2619)

מן האמור עולה, כי עלינו לבחון את הסדר המוסכים בהתאם להלכות שהתפתחו בפסיקה מיום הגשת התביעה ועד היום. אף הצדדים הביאו אסמכתאות מן הפסיקה המאוחרת ליום הגשת התביעה, וביססו את טיעוניהם בהתאם לפסיקה זו.

תחולת דיני ההגבלים העסקיים

7. נקודת המוצא לדיון בתחולתם של דיני ההגבלים העסקיים על ענפי המשק השונים הינה, כי דיני ההגבלים העסקיים חלים על כל תחום, אלא אם כן חוק ההגבלים העסקיים מוציא מתחולתו באופן מפורש תחום ספציפי. הנתבעות, בהיותן חברות ביטוח, פועלות על-פי הוראות חוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981, אשר שמו הוסב בשנת 2005 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 (להלן: "חוק הפיקוח"), והתקנות שנקבעו מכוחו. כן כפופות חברות הביטוח לפיקוח המפקח על הביטוח (ראו למשל סעיף 2 לחוק הפיקוח).

יחד עם זאת, אין הנתבעות פטורות מבדיקת פעילותן בהתאם דיני ההגבלים העסקיים, ופיקוחו של המפקח על הביטוח אינו מהווה תחליף לפיקוחו של הממונה על ההגבלים העסקיים. נראה כי הוראות חוק ההגבלים העסקיים משלימות את הוראות חוק הפיקוח, כאשר דיני ההגבלים העסקיים באים להבטיח את אינטרס הציבור בקיומה של תחרות חופשית בין המבטחים השונים, ואילו תכלית הפיקוח על הביטוח היא להגן על המבוטחים (בג"צ השמאים, עמ' 642). בת"פ (ירושלים) 417/97 **מדינת ישראל נ' הפניקס חברה לביטוח** - חלק שני, תק-מח 2001(4) 929 (להלן: "פרשת הפניקס"), מציין כב' השופט ד' חשין, בזו הלשון:

"מן הפן המהותי ברור שחוק הפיקוח על עסקי ביטוח, התשמ"א-1981, כמו גם כל מערכת ההסדרה הסטטוטורית של ענף הביטוח, אינו כולל בתוכו את הנורמות של הבטחת תחרות עסקית נאותה בענף ואינו מהווה תחליף לכללים הקבועים בחוק ההגבלים העסקיים... נהפוך הוא, נראה שהן משלימות זו את זו: האחת באה להבטיח את איתנותם הפיננסית של המבטחים ואת איכות המוצר שהם מציעים לצרכנים, ואילו האחרת באה להבטיח קיום תחרות בריאה בין המבטחים, שגם היא פועלת לטובתם של הצרכנים. אם קיים פוטנציאל להתנגשות בין נורמות ספציפיות משתי המערכות - כלומר, שהאחת תורה את שהאחרת אוסרת - נראה שזו תבוא על פתרונה מכוח סעיף 13(1) לחוק ההגבלים העסקיים."

(שם, פסקה 53 לסימן קל"א)

כך, בבואנו לבחון את ההסדר, נשוא דיונונו זה, יש להתחשב גם במסגרת הנורמטיבית המוכתבת על-ידי חוק הביטוח, תקנותיו ועל-ידי המפקח (בעיקר 'חוזרים'). פיתרון להתנגשות בין הדינים, באם תמצא כזו, קיים במסגרת סעיף 13(1) לחוק ההגבלים העסקיים.

-
-

תחולת סעיף (1)3 לחוק ההגבלים העסקיים - הסדר שכל כבילותיו נקבעו על פי דין

8. בהמשך לאמור לעיל, טוענות הנתבעות כי הסדר המוסכים 'מתחייב' מחובת המבטח לפי הקבוע בדין, לברר את חבותו כלפי המבוטח (שומה), ולתקן את רכבו של המבוטח. לפיכך, אם מדובר בכבילה, הרי שישודותיה נעוצים בדין והיא אינה אסורה. לכן, לטענת הנתבעות, כאשר לא ניתן להחיל במקביל הן את ההסדר הסטטוטורי הספציפי מכוח תקנות הביטוח והן את דיני ההגבלים העסקיים, הרי שעל חוק ההגבלים העסקיים לסגת מפני ההסדר הספציפי, בהתאם לסעיף (1)3 לחוק ההגבלים העסקיים. אבחן להלן טענה זו.

9. התכלית העיקרית העומדת בבסיס דיני ההגבלים העסקיים הינה הבטחת התחרות החופשית במשק. מטרתה של התחרות החופשית להבטיח לצרכן את האפשרות לרכוש את המוצר האיכותי ביותר, במחיר הזול ביותר, מתוך היצע המוצרים בשוק (ע"פ 7829/03 **מדינת ישראל נ' אריאל הנדסת חשמל רמזורים ובקרה בע"מ**, תק-על 2005(3) 420, עמ' 428 (להלן: "פרשת הרמזורים")).

באופן עקרוני, תכלית זו בעינה עומדת גם כאשר אנו בוחנים תחומים עסקיים הנתונים לפיקוח המדינה, זאת במיוחד כאשר הפיקוח של רשויות המדינה אינו מבטיח את התחרות החופשית בתחומים אלה. בענפים אלה, עלולה לעיתים להיווצר התנגשות בין דיני ההגבלים העסקיים לבין הדינים המסדירים ענפים אלה. מטרת הכללים הנקבעים על-ידי המדינה הינה קידום אינטרסים נוספים, מלבד קיומה של תחרות חופשית (ע"פ 4855/02 **מדינת ישראל נ' ד"ר איתמר בורוביץ**, תק-על 2005(1), 4756 פסקה 83 (להלן: "פרשת בורוביץ")). התנגשות אפשרית זו בין הדינים השונים באה על פתרונה באמצעות סעיף (1)3 לחוק ההגבלים העסקיים, הקובע כי על אף האמור בסעיף 2 לחוק, לא ייחשבו כהסדר כובל הסדר שכל כבילותיו נקבעו על פי דין. מלשון הסעיף עולה, כי המחוקק לא התכוון לפטור מתחולת דיני ההגבלים העסקיים כל תחום המוסדר על-ידי המדינה. הלכה היא, כי על חוק ההגבלים העסקיים לסגת מפני הסדר ספציפי הקבוע בדין אחר רק כאשר לא ניתן להחיל במקביל הן את ההסדר הסטטוטורי הספציפי והן את דיני ההגבלים העסקיים (שם), לעניין תחום הביטוח, נקבע באופן מפורש כי הוא כפוף לדיני ההגבלים העסקיים כמו כל תחום עסקי אחר (שם, שם).

10. סעיף 38 לחוק הפיקוח מסמך את שר האוצר להתקין תקנות לעניין הוראות בדבר תנאים שבחווה ביטוח וניסוחם. שר האוצר השתמש בסמכותו והתקין את תקנות הפיקוח על עסקי ביטוח (תנאי חווה לביטוח רכב פרטי), התשמ"ו-1986 (להלן: "תקנות הפיקוח"). תקנה 1 לתקנות הפיקוח קובעת כי הפוליסה בחווה לביטוח רכב פרטי (נוקי רכוש) תיערך בהתאם לתנאים הקבועים בתוספת לתקנות אלה (להלן: "הפוליסה התקנית"). תקנה 4 לתקנות הפיקוח קובעת, כי מבטח רשאי לשנות את תנאי הפוליסה התקנית, אך ורק אם

**"המבטח יוכל, על פי שיקול דעתו, לבחור בין דרכי הפיצוי
הבאות: תשלום ערך הנזק או האבדן במזומן, תיקון הרכב,
החלפתו ברכב מסוג ואיכות דומים או החלפת חלק ממנו."**

מן האמור עולה, כי אין המדובר בהתנגשות דינים השוללת את תחולת חוק
ההגבלים העסקיים. תקנות הפיקוח אינן מחייבות את קיומו של הסדר המוסכים, אלא
מאפשרות למבטח לבחור דרך פיצוי מבין הדרכים שמונה סעיף 4 לתוספת. תיקון הרכב,
ובמסגרתו הסדר המוסכים, מהווה רק אפשרות אחת ואינו מתחייב מלשון החיקוק.
התנאה על דיני ההגבלים העסקיים חייבת לעלות במפורש מתוך דבר החקיקה.

לשון אחר, אין המדובר בכבילה אשר נעשתה על-פי דין, כאמור בסעיף (1)3 לחוק
ההגבלים העסקיים, ולכן אין להוציאה מטעם זה מגדר הסדר כובל. (ראו ערר (י-ס) 7/95
"בזק", החברה הישראלית לתקשורת בע"מ נ' הממונה על ההגבלים העסקיים, תק-על
491/98 (י-ס) 5; 2)97, 5; ה"ע (י-ס) 491/98 חברת החשמל לישראל בע"מ נ' הממונה על ההגבלים
העסקיים, תקדין מחוזי (1)99 33011; פרשת הפניקס, פסקה 55 לסימן קל"א).

אבחן עתה את הסדר המוסכים לאור סעיף 2(א) ו-2(ב) לחוק ההגבלים העסקיים.

זכות העמידה של התובעים

11. סעיף 4 לחוק ההגבלים העסקיים קובע כי לא יהיה אדם צד להסדר כובל, אלא אם
כן קיבל אישור מבית הדין, או פטור מאת הממונה, או שקיבל פטור בהתאם לתנאים
הקבועים בכללי ההגבלים העסקיים אשר נקבעו מכוחו של חוק ההגבלים העסקיים. החוק
קובע שלושה מסלולים באמצעותם ניתן לבחון קיומו של הסדר כובל:

- א. המסלול הפלילי
- ב. המסלול המנהלי
- ג. המסלול האזרחי

המסלול הפלילי

סעיף 47 לחוק ההגבלים העסקיים קובע, בין היתר, כי מי שהיה צד להסדר כובל
בלא שקיבל אישור או פטור, כאמור לעיל, עבר עבירה.

המסלול המנהלי

א. א. סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים מאפשר לצדדים להגיש בקשה לממונה
לצורך השגת פטור מהחובה לקבלת אישור בית הדין לביצוע הסדר כובל. סעיף 15
לחוק מאפשר לערור על החלטת הממונה.

ב. ב. סעיף 15א לחוק ההגבלים העסקיים מעניק סמכות לממונה לקבוע כללים לסוגי הסדרים כובלים, אשר צדדים להם יהיו פטורים מקבלת אישור בית הדין, כפי שאף נעשה בפועל. כללים שכאלה הותקנו החל משנת 2001, ולכן הם אינם רלוונטיים לעניינו.

המסלול האזרחי

א. א. סעיף 7 לחוק ההגבלים העסקיים קובע, כי מי שמעוניין לעשות הסדר כובל יגיש לבית הדין בקשה לאישור ההסדר הכובל.

ב. ב. סעיף 50 לחוק ההגבלים העסקיים הקובע כי דין מעשה ומחדל בניגוד להוראות חוק זה, דינם כדין עוולה לפי פקודת הנזיקין [נוסח חדש] (להלן: "פקודת הנזיקין").

מסלול זה הוא הרלוונטי לעניינו, ולכן אקדיש מספר מילים לניתוחו.

סעיף 50 לחוק ההגבלים העסקיים מגדיר את המסגרת המשפטית באמצעותה יכול אדם או גוף פרטי לתבוע אדם או גוף פרטי אחר, בגין הפרתו של סעיף 4 לחוק ההגבלים העסקיים, וזו לשונו:

"דין מעשה ומחדל בניגוד להוראות חוק זה, כדין עוולה לפי פקודת הנזיקין [נוסח חדש]."

חוק ההגבלים העסקיים אינו מגדיר מי הוא אותו אדם הזכאי לתבוע בגין הפרה של הוראות החוק, ולצורך הגדרת היריבות בין הצדדים המקימה עילת תביעה עלינו לפנות לפקודת הנזיקין [נוסח חדש]. לצורך הדיון בסוגיה זו, עלינו להגדיר תחילה מהו הסדר כובל לצורך הפרתו של סעיף 4 לחוק ההגבלים העסקיים.

הסדר כובל – מהו?

12. סעיף 2 לחוק ההגבלים העסקיים מגדיר הסדר כובל. ההגדרה הבסיסית של "הסדר כובל" נקבעה בסעיף 2(א) לחוק ההגבלים העסקיים:

"הסדר כובל הוא הסדר הנעשה בין בני אדם המנהלים עסקים, לפיו אחד הצדדים לפחות מגביל עצמו באופן העלול למנוע או להפחית את התחרות בעסקים בינו לבין הצדדים האחרים להסדר, או חלק מהם, או בינו לבין אדם שאינו צד להסדר."

לצורך קיומו של הסדר כובל צריכים להתקיים היסודות המצטברים הבאים:

1. 1. "הסדר".

2. 2. בין בני אדם המנהלים עסקים.

3. 3. הטלת הגבלה על לפחות אחד הצדדים להסדר.
4. 4. הטלת ההגבלה נעשית באופן העלול למנוע או להפחית את התחרות בעסקים בין הצד המוגבל לבין אנשים או גופים אחרים.

(השוו: דנ"א 4465/98 טבעול (1993) בע"מ נ' שף-הים (1994) בע"מ, פ"ד נו(1) 56, עמ' 97 (להלן: "פרשת טבעול"); פרשת בורוביץ, פסקה 78; פרשת הרמזורים, עמ' 429).

(1) "הסדר"

סעיף 1 לחוק ההגבלים העסקיים מגדיר את המונח "הסדר" - **"בין במפורש ובין מכללא, בין בכתב ובין בעל פה או בהתנהגות, בין אם הוא מחייב על פי דין ובין אם לאו."** ההגדרה בחוק הינה רחבה מאוד, והיא נועדה "ללכוד" כל סוג של הסכמה וכל דרך שצדדים להסדר מגיעים להסכמה שכזו. פרשנות רחבה של מונח זה עולה בקנה אחד עם תכליתם העיקרית של דיני ההגבלים העסקיים, אשר מטרתם בראש ובראשונה להבטיח תחרות חופשית במשק אשר תורמת להקצאה יעילה של המשאבים במשק, ומסייעת בקידום אינטרס הציבור ליהנות ממוצרים באיכות טובה יותר ובמחירים נמוכים יותר (פרשת בורוביץ, פסקה 79).

(2) בני אדם המנהלים עסקים

נקבע כי הפרשנות הראויה ליסוד זה הינה פרשנות רחבה, לפיה אין צורך בזהות בין תחום העיסוק העיקרי של העסק לבין התחום שהוא הנושא לכבילה בין הצדדים. מטרת ההגדרה הינה להבחין בין גופים עסקיים לבין גופים שאינם עסקיים, כגון אנשים פרטיים או גופים צרכניים (ראו ע"א 2768/90 פטרולגז חברת הגז הישראלית נ' אורי קיסין, פ"ד מו(3) 599, עמ' 603-604; פרשת טבעול עמ' 92; פרשת בורוביץ, פסקה 81).

(3) הטלת הגבלה על לפחות אחד הצדדים להסדר

נקבע כי הגבלה העולה כדי הסדר כובל, היא **"הגבלה המצמצמת את חופש הפעולה הנתון למי שמנהל את העסקים... זאת, בין אם כתוצאה מההגבלה נאסר עליו לעשות דבר מה... ובין אם ההגבלה מחייבת אותו לפעול רק באופן מסוים (לדוגמה, למכור את מוצריו רק במחיר מוסכם כלשהו)."** (פרשת בורוביץ, פסקה 87). עוד נקבע, כי על מנת שההסדר ייחשב כהסדר כובל מבחינת כל הצדדים להסדר, די בכך שאחד הצדדים להסדר יגביל את עצמו בדרך זו (שם, שם).

(4) באופן העלול למנוע או להפחית את התחרות בעסקים

נקבע בפסיקה כי המבחן הוא מבחן פונקציונאלי, הבא לבחון את השלכותיו של ההסדר הכובל על התחרות ומידת פגיעתו בה (פרשת טבעול, עמ' 95; פרשת בורוביץ,

מן האמור עולה, כי האיסור הקבוע בסעיף 2(א) לחוק אינו איסור "תוצאתי" כי אם איסור "התנהגותי" מסוג מיוחד, כפי שנפסק בפרשת בורוביץ הנ"ל:

"נראה, אפוא שעבירת ההסדר הכולל היא עבירה התנהגותית מסוג מיוחד; מחד, אין שכלולה מותנה בכך שהיא תגרום בפועל לפגיעה בתחרות, ומאידך, נדרשת בה התנהגות העלולה לגרום בהסתברות מסוימת לתוצאה של פגיעה בתחרות." (שם, שם)

בפרשת בורוביץ לא הוכרעו השאלות בדבר מידת ההסתברות לפגיעה בתחרות ובדבר מידת עוצמת הפגיעה הפוטנציאלית בתחרות, הנדרשות לשם שכלול עבירת הסדר כובל בהתאם לסעיף 2(א) לחוק, והשאלות נשארו אם כן פתוחות (שם, שם).

החזקות בסעיף 2(ב) לחוק ההגבלים העסקיים

13. כחלק מהגדרת המונח "הסדר כובל", קובע סעיף 2(ב) לחוק כי הסדרים הכוללים הגבלות בנושאים מסוימים, ייחשבו כהסדרים כובלים:

"(ב) מבלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א) יראו כהסדר כובל הסדר שבו הכבילה נוגעת לאחד העניינים הבאים:
(1) המחיר שיידרש, שיוצע או שישולם;
(2) הריווח שיופק;
(3) חלוקת השוק, כולו או חלקו, לפי מקום העיסוק או לפי האנשים או סוג האנשים שעמם יעסקו;
(4) כמות הנכסים או השירותים שבעסק, איכותם או סוגם."

נקבע בפסיקה כי הוראת סעיף 2(ב) לחוק קובעת מבחן צורני, לפיו הסדר באחד הנושאים המנויים בו חזקה עליו כי הוא פוגע בתחרות. לשון אחר: הטוען להסדר כובל

איננו נדרש להוכיח פגיעה מפורשת בתחרות, או כי ההסדר עלול לפגוע בתחרות וההסדר מוחזק כהסדר כובל (פרשת טבעול, עמ' 95; פרשת בורוביץ, פסקה 89). עוד נקבע כי החזקות הן חזקות חלוטות (פרשת טבעול, עמ' 96 – 97; פרשת בורוביץ, שם), וקביעה זו תקפה הן במישור הפלילי והן במישור האזרחי (פרשת בורוביץ, פסקה 90). הקביעה כי החזקות בהן מדבר סעיף 2(ב) הן חלוטות, מקדמת את הוודאות המשפטית ואת רמת ההרתעה של חוק ההגבלים העסקיים (פרשת טבעול, עמ' 95-96; פרשת בורוביץ, פסקה 89).

14. לסיכום נקודה זו, בבואנו לפרש ולהגדיר מהו הסדר כובל האסור על-פי חוק ההגבלים העסקיים, עלינו לתת דעתנו לכך שהגדרת המונח הסדר כובל בחוק רחבה היא, והפרשנות צריכה להיות כזו אשר תוביל להחלת החוק במידה הראויה (פרשת טבעול, עמ'

"...על בתי המשפט ליתן לחוק פירוש, שימלא תפקיד של מסננת בעלת חורים צרים מספיק כדי לא לאפשר שטיפתם חוצה של מקרים שהחוק ביקש ללכודם, אבל שיהיו רחבים מספיק כדי לא ללכוד עניינים ונושאים שאינם מענייניו של החוק." (שם, בעמ' 661)

על-מנת להימנע מלהפוך הסדרים עסקיים מקובלים ורצויים להסדרים אסורים, ואת הצדדים להסדרים אלה לעבריינים או מעוולים, נקבע בפסיקה כי יש לפרש את חוק ההגבלים העסקיים בכלל, ואת סעיף 2 בפרט, על-פי פרשנות תכליתית. פרשנות מעין זו, תאפשר לתחום את תחולתן של החזקות החלוטות, המנויות בסעיף 2(ב) לחוק, אך ורק על הסדרים כובלים הפוגעים בתחרות באופן ברור וחד משמעי (פרשת בורוביץ, פסקה 90). היטיבה לתאר זאת כב' השופטת א' חיות בעמ"מ 6464/03 **לשכת שמאי המקרקעין בישראל נ' משרד המשפטים - אגף שומת מקרקעין**, פ"ד נח(3) 293 (להלן: "פרשת שמאי המקרקעין"), בצינה:

"... ואף אני סבורה כי פירוש תכליתי של הוראת סעיף 2(ב) לחוק ההגבלים העסקיים, יש בו כדי לקדם את מידת הוודאות ולהפחית מן הקיפאון העסקי העלול להיגרם עקב פרשנות מילולית-מרחיבה של הוראת החוק. כמו כן, יש בפירוש התכליתי כדי להסיר את החשש מפני כתם של אי חוקיות, העלול לדבוק, שלא בצדק, בהסדרים 'תמימים' וראויים, ומפני סטיגמה עבריינית העלולה לדבוק במתקשרים בהם." (שם, עמ' 308)

נבחן האם הסדר המוסכים עולה לכדי הסדר כובל, אך תחילה אדון בשאלה האם לתובעים זכות עמידה מול הנתבעות בהליך זה.

סעיף 50 לחוק ההגבלים העסקיים

15. כאמור לעיל, סעיף 4 לחוק קובע את האיסור להיות צד להסדר כובל. סעיף 2 לחוק ההגבלים העסקיים מגדיר מהו הסדר כובל. סעיף 2(א) לחוק אינו דורש פגיעה בפועל בתחרות, ודי להוכיח כי בהסדר טמון פוטנציאל לפגוע בתחרות. האיסור הוא איסור "התנהגותי" מסוג מיוחד, ואינו איסור "תוצאתי". סעיף 2(ב) לחוק קובע מבחן צורני, ומגדיר מקרים בהם חזקה חלוטה כי ההסדר פוגע בתחרות.

הוראות אלו כשלעצמן אינן קובעות סעד "אזרחי" אותו רשאי אדם פרטי לתבוע, ועליהן יש להוסיף את הוראת סעיף 50 לחוק, הקובעת כי דין מעשה ומחדל בניגוד להוראות חוק זה, ובמקרה דנן בניגוד לסעיף 4 לחוק, כדין עוולה לפי פקודת הנזיקין. מכוחה של הוראה זו נוצר הקשר בין האיסור להיות צד להסדר כובל לבין פקודת הנזיקין. מטרתו של סעיף 50 לחוק הינה למנוע את הצורך בהכרעה שיפוטית בשאלה אם איסור זה

חוק ההגבלים העסקיים לא מגדיר מהם יסודות העוולה, ואף אינו קובע הוראה בדבר הסעד אותו יש ליתן בגין הפרת הוראה מהוראותיו העולה לכדי עוולה. לצורך יציקת תוכן לגוף העוולה, מפנה אותנו סעיף 50 לחוק ההגבלים העסקיים לפקודת הנזיקין.

מהו היחס בין העוולות המצויות בחוק ההגבלים העסקיים לבין פקודת הנזיקין?

16. נקבע בפסיקה, כי יש להבחין בין העוולות בפקודת הנזיקין לבין הוראות מחוץ לפקודה שדין עוולות לפי הפקודה. יחד עם זאת, נקבע כי הדוקטרינות הכלליות שבפקודת הנזיקין תחולנה גם על עוולות אלו, ואולם נקבע כי יש לעשות זאת בזהירות יתר, שמא נחיל דוקטרינה פלונית מהפקודה אשר לא תתיישב עם יסודותיה ועם מהותה של העוולה אותה בוחנים (דנ"א 5712/01 יוסף ברזני נ' בזק - חברה ישראלית לתקשורת, תק-על 2003(1) 847, עמ' 856).

סעיף 3 לפקודת הנזיקין קובע כי בקרות עוולה, קמה לנפגע או לניזוק הזכות לתרופה. וזו לשונו:

"הדברים המנויים להלן בפקודה זו הם עוולות, ובכפוף להוראות הפקודה - כל הנפגע או הניזוק על ידי עוולה שנעשתה בישראל יהא זכאי לתרופה המפורשת בפקודה מידי עושה העוולה או האחראי לה."

מלשון הסעיף עולה, כי על מנת שתובע יהיה זכאי לתרופה, עליו להוכיח תחילה שנגרמה לו פגיעה או שנגרם לו נזק. קביעת סעיף 50 לחוק ההגבלים העסקיים לפיה דין מעשה או מחדל בניגוד להוראות החוק כמוהו כדין עוולה, מגלמת בתוכה דרישה לקשר סיבתי בין מעשה העוולה לבין הפגיעה או הנזק שנגרמו כתוצאה ממנו (השוו: פרשת ברזני, עמ' 599). אחד מיסודות העוולה יכול שיהיה "נזק" המוגדר בסעיף 2 לפקודה, כ"אבדן חיים, אבדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אבדן או חיסור כיוצאים באלה"; או לחילופין אחד מיסודות העוולה יכול שיהיה "פגיעה", המוגדרת בסעיף 2 כ"נגיעה שלא כדין בזכות משפטית". בשני המקרים, הסעד לו יהיה זכאי הנפגע או הניזוק לא יהיה בהכרח זהה (שם, שם). הצורך בקיומו של נזק כאחד מיסודות העוולה הקבועה בסעיף 50 לחוק, עולה גם מדברי ההסבר להצעת חוק ההגבלים העסקיים (ראו דברי ההסבר להצעת חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ד – 1983, ה"ח 1647 מיום 7.11.1983 עמ' 41, בעמ' 62). אמנם, בדברי ההסבר השתמשו אך במונח נזק, אך נראה כי ניתן באותה המידה לתבוע בגין פגיעה.

17. סעיף 71 לפקודת הנזיקין קובע, כי בית המשפט מוסמך ליתן תרופה לעוולה על-פי פקודת הנזיקין, וכן רשאי הוא ליתן ציווי בשל עוולה גם כשלא נתבעו או לא נפסקו פיצויים או סעד אחר. מוסיף סעיף 74 לפקודה וקובע, כי בית המשפט לא ייתן ציווי, מקום בו הוא סבור שהפגיעה או הנזק שנגרמו לתובע הם קטנים וניתנים להערכה ולפיצוי בכסף, ומתן ציווי יהיה בו משום התעמרות בנתבע, אך רשאי הוא לפסוק פיצויים. סעיף 76 מוסיף וקובע כי אדם יהיה זכאי לפיצוי, אך ורק בגין הנזק אשר נגרם כתוצאה מהעוולה.

מהוראות סעיף 4 ו-50 לחוק ההגבלים העסקיים בצירוף הוראות פקודת הנזיקין עולה, כי על מנת שתקום פלוגי עילת תביעה נגד אלמוני, בגין הפרת האיסור להיות צד להסדר כובל, נדרש כי פלוגי יראה כי אלמוני אכן היה צד להסדר כובל האסור על-פי חוק ההגבלים העסקיים (קרי: הסדר אשר לא קיבל פטור או אישור בהתאם לתנאי החוק), כי פלוגי ניזוק או נפגע כתוצאה מהפרת החובה, וכי קיים קשר סיבתי בין הפרת האיסור הקבוע בסעיף 4 לחוק לבין הנזק או הפגיעה שסבל פלוגי.

יסודות העוולה

א. הסדר המוסכים – האם מהווה הסדר כובל?

18. נטל ההוכחה מוטל על כתפי התובעים להוכיח כי הסדר המוסכים עולה לכדי הסדר כובל האסור על-פי דין, וכי אינו נכנס למסגרת החריגים הקבועים בחוק המעניקים פטור מקבלת אישור. נטל זה מתגבר שעה שהממונה מצא שהסדר זה אינו עולה לכדי הסדר כובל המצריך את בדיקתו. אפרט.

במכתב התשובה של רשות ההגבלים העסקיים אל ב"כ הנתבעות מיום 26.10.2000 (כחודש לאחר הגשת התביעה), (שאביאו בשלמותו), נאמר:

" הנדון: "הסדר המוסכים" – מכתבך מיום 23/10/00

אני מאשר קבלת מכתבך שבנדון ומתכבד להשיבך כדלקמן:

אל רשות ההגבלים העסקיים הגיעו מספר פניות הנוגעות לטענה כי "הסדר המוסכים" מהווה הסדר כובל כמשמעותו בחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 ("חוק ההגבלים העסקיים").

עמדתה של רשות ההגבלים העסקיים באותם המקרים היתה כי החלטתה של חברת ביטוח פלונית להעדיף את ריכוז הטיפול בלקוחותיה בידי של מוסך אחד, או מספר מוסכים, אינה מהווה כשלעצמה, הפרה של הוראות חוק ההגבלים העסקיים. הוא הדין לגבי החלטתה של חברת ביטוח לגבות השתתפות עצמית נמוכה יותר ממבוטחים שיתקנו את מכוניתם במוסך ההסדר.

עם זאת, ייתכנו מקרים בהם תהווה הפרקטיקה האמורה הפרה של הוראות חוק ההגבלים העסקיים. כך, למשל, התחייבות של חברת ביטוח כלפי מוסד הסדר שלא לכלול בהסדר מוסכים אחרים, מהווה לכאורה הסדר כובל. סירוב לכלול בהסדר מוסכים אחרים העונים על תנאי הכשירות, ללא שקיימת הצדקה עניינית לסירוב שכזה, עשוי בהתקיים נסיבות מתאימות להעיד על קיומו של הסדר כובל. הפרה אפשרית של חוק ההגבלים העסקיים עשויה להתקיים בנסיבות בהם מהווים חברת הביטוח או המוסד מונופולין כמשמעותו בחוק, שאז ההחלטה להפנות את המבוטחים אל מוסד הסדר דווקא עשויה להפר את דיני המונופולין. ניתן, כמובן, להעלות על הדעת דוגמאות נוספות בהקשר זה.

מובן גם כי אם אימוץ הפרקטיקה של "הסדר המוסכים", או אם ההחלטה להתקשר עם מוסד זה ולא אחר, היו תולדה של תיאום בין חברות הביטוח, היה הדבר מהווה הסדר כובל אסור. אולם העובדה כי חברות ביטוח אחדות נוהגות באופן דומה אינה מהווה, כשלעצמה, ראיה לתיאום אסור, ולידי רשות ההגבלים העסקיים גם לא הועברו ראיות לקיומן של פרקטיקות מפירות אחרות. מטעמים אלה לא מצאה רשות ההגבלים העסקיים יסוד להתערבותה ב"הסדר המוסכים".

עמדה בעניין דומה הובעה מטעם הממונה על הגבלים עסקיים בבג"צ 1694/97 ארז ניסים נ' הממונה על הגבלים עסקיים והיא מועברת לעיון בצירוף פסק הדין הדוחה את העתירה.

אין זה המקום לדון בשאלת מעמדם המשפטי של מכתבים מסוג זה, ודי אם נציין כי קיימת אפשרות לסווגם תחת סמכות הממונה מכוח סעיף 43(א) או מכוח סעיף 43 לחוק ההגבלים העסקיים. לעניינו, כך או כך, הדברים מדברים בעד עצמם, ומהם עולה המסקנה, כי עמדת רשות ההגבלים העסקיים הינה כי הסדר המוסכים דן, אינו מהווה כשלעצמו הפרה של הוראות חוק ההגבלים העסקיים. לפיכך, על הטוען כי הסדר המוסכים עולה כדי הסדר כובל להוכיח כי בתוך ההסדר מצויות כבילות העולות כדי הסדר כובל, האסור על-פי דין. יחד עם זאת, הודעתה של הרשות בדבר אי התערבותה, משליכה לעניין שיעור הנטל המוטל על כתפי התובעים.

בטרם נבחן את הכבילות הנטענות בהסדר המוסכים, עלינו להגדיר תחילה מהו השוק הרלוונטי לבחינת הסדר המוסכים.

השוק הרלוונטי

19. הגדרת השוק הרלוונטי במסגרת דיני ההגבלים העסקיים נועדה לתחום מסגרת לניתוח משמעותם של מאפייני פעילות עסקית. תחילת השוק מאפשרת לבחון מי הם השחקנים וחלקם בשוק, ולמפות את מערך הכוחות בינם לבין עצמם, ובינם לבין צרכני המוצר. תחילה זו נועדה לזהות האם קיימים כשלי שוק שיפריעו לכוחות השונים במסגרת השוק להגיע לשיווי משקל תחרותי ויעיל. השוק הרלוונטי הינו אותו השוק, בו שליטתה של פירמה יכולה לאפשר לה להקטין תפוקה ולהעלות מחיר מעבר לעלות השולית, תוך גריפת רווח (H. Hovenkamp *Federal Antitrust Policy* (2nd ed 1999) p. 82). לפיכך, הגדרת השוק הרלוונטי הינה קריטית למדידת כוח השוק של הפירמה הבודדת.

ההסתכלות היא מנקודת מבטו של הצרכן - האם קיים תחליף טוב מספיק למוצר עבור קבוצת צרכנים באזור גיאוגרפי נתון, כך שאפשר לראות בהם מוצרים באותו השוק. מבחן התחליפיות מבטא את הרעיון על-פיו פירמה צוברת כוח, עוצמה ושליטה בשוק מסוים בו היא יכולה להעלות את המחיר או להקטין את היצע המוצר מבלי שהביקוש למוצר ירד. מצב כזה יתכן, לרוב, כל עוד העלאת המחיר או הקטנת ההיצע אינם גוררים מתחרים פוטנציאליים להיכנס לענף הרלוונטי, או אינם מביאים למעבר הצרכנים למוצר תחליפי, תוך הורדת הביקוש למוצר המסוים בו הועלה המחיר או הוקטן ההיצע, והחזרת מחירו של המוצר לשיווי משקל תחרותי (ע"א 2247/95 **הממונה על הגבלים עסקיים נ' תנובה מרכז**, פ"ד נב(5) 213, עמ' 237-236).

20. טוענים התובעים כי השוק הרלוונטי הוא שוק תיקוני הרכב של מבוטחי כלל. בנוסף טוענים הם כי כלל ביטוח היא קבוצת הביטוח הגדולה ביותר בישראל, דבר המשליך על כוחו של "השוט" שהיא מניפה לעבר המוסכים בכלל, ולעבר מוסכי ההסדר בפרט. לעומתם, טוענות הנתבעות כי השוק הרלוונטי הוא שוק תיקוני הרכב לאחר תאונה. בהתאם לנתוני איגוד חברות הביטוח בישראל, חלקה של כלל ביטוח בשוק ביטוחי רכב רכוש עמד בשנת 1999 על 19.1% (במונחי פרמיה ודמים) (ראו נספח ה' לכתב ההגנה). לטענתן, על-פי הנתונים המקובלים בשוק ביטוחי הרכב, רק כ-60% מכלל כלי הרכב מבוטחים בביטוח מקיף, ולכן חלקה של כלל ביטוח עומד על 11.5% מכלל השוק של תיקוני רכב לאחר התאונה. בהתאם לנתוני כלל ביטוח רק 90% מכלל כלי הרכב המבוטחים מגיעים למכרזי כלל וסע, ורק כ-37% מתוכם בוחרים בהסדר המוסכים, ומכאן מסיקות הן כי חלקו של הסדר המוסכים מכלל השוק הרלוונטי עומד על פחות מ-4%.

הגדרת השוק הרלוונטי אינה מסוג הנתונים הנמצאים בידיעה השיפוטית, ולכן הנטל לעניין זה מוטל כולו על כתפי התובעים. התובעים לא הביאו חוות דעת מומחה או נתונים מספיקים לצורך הוכחת השוק הרלוונטי, ונתח השוק של כלל ביטוח בשוק זה. לפיכך, לא ניתן לקבוע ממצאים לעניין זה.

21. התובעים טוענים כי הסדר המוסכים כולל את הכבילות הבאות:

- א. א. הכפפה מוחלטת של מוסכי ההסדר לקביעות של שמאי הבית המועסק על-ידי כלל ביטוח, ולהכרעתו הסופית של השמאי הראשי של כלל ביטוח (להבדיל משמאים עצמאיים אשר לא מועסקים על-ידה).
- ב. ב. חיוב מוסכי ההסדר לרכוש חלפים מספקי חלפים מסוימים, תוך קביעת המחיר והעמלה שהמוסך יקבל בעבור מכירת החלפים.
- ג. ג. קביעת מחיר אחיד לשעת עבודה לכל מוסכי ההסדר.

ד. ד. יצירת תמריצים כספיים למוסכים לסיים מהר ככל האפשר את תיקון הרכב.

אדון להלן בכל אחת מהטענות.

בחינת הסדר המוסכים בהתאם לסעיף 2(א) לחוק ההגבלים העסקיים

22. כאמור לעיל, על מנת להוכיח שהסדר המוסכים עולה כדי הסדר כובל בהתאם לסעיף 2(א) לחוק ההגבלים העסקיים, יש להוכיח כי ההסדר עלול לפגוע בתחרות. לשם כך על הטוען להוכיח כי ההתנהגות עלולה לגרום בהסתברות מסוימת, לתוצאה של פגיעה בתחרות. אמנם טרם הוכרעו השאלות בדבר מידת ההסתברות לפגיעה בתחרות ובדבר מידת עוצמת הפגיעה הפוטנציאלית בתחרות, הנדרשות לשם שכלול עבירת הסדר כובל בהתאם לסעיף 2(א) לחוק (ראו לעיל), אך על מנת שבית המשפט יוכל לבחון שאלות אלו, על הצדדים להניח בפניו את התשתית העובדתית המעידה על השוק הרלוונטי ועל נתח השוק של ההסדר הכובל הנדון. ללא נתונים אלו לא ניתן יהיה לבחון האם הסדר כלשהוא הינו הסדר כובל כמשמעותו בסעיף 2(א) לחוק. לאור האמור, בחינת הסדר המוסכים תעשה בהתאם לסעיף 2(ב) לחוק.

למעלה מן הצורך, חשוב לציין כי לא עולה מהסדר המוסכים כבילות העולות כדי הסדר כובל האסור על-פי סעיף 2(א) לחוק ההגבלים העסקיים. אין בהסכם שנחתם בין הנתבעות לבין מוסכי ההסדר חובת בלעדיות כלשהיא, באשר הן הנתבעות רשאיות להתקשר עם מוסכים נוספים, והן מוסכי ההסדר רשאים להתקשר עם חברות ביטוח נוספות. תקופת ההסכם הינה ל-12 חודשים, כאשר ההסכם מתחדש בכל פעם ל-12 חודשים נוספים, אלא אם מודיע מי מהצדדים על סיומו (ראו סעיף 20 להסכם – מוצג נ/5; נספח ו' לכתב התביעה). קביעת תנאי סף לצורך הכרה כמוסך הסדר – כל עוד יש לתנאי הסף טעם מסחרי הגיוני, אין מדובר בכבילה – הינם סבירים, ועוסקים בעיקר באיכות השירות הניתן למבוטח (ראו נספח ד' להסכם - שם). חשוב לזכור כי אין הגבלה מספרית על הצטרפות מוסכים להסדר, ואין חלוקת שוק גיאוגרפית מסוג כלשהוא בין המוסכים, והמבוטח מקבל רשימה של מוסכי ההסדר ובוחר לפנות למי מהם על-פי רצונו (לרשימת מוסכי ההסדר – ראו מוצג נ/6). מכל האמור עולה, כי לא הוכח כי ההסכם עלול לפגוע בתחרות באופן העולה כדי הסדר כובל כמשמעותו של סעיף 2(א) לחוק ההגבלים העסקיים.

בחינת הסדר המוסכים בהתאם לסעיף 2(ב) לחוק ההגבלים העסקיים

23. כאמור לעיל, הוראת סעיף 2(ב) לחוק קובעת מבחן צורני, לפיו הסדר באחד הנושאים המנויים בו חזקה עליו כי הוא פוגע בתחרות, וחזקות אלו הן חזקות חלוטות. יחד עם זאת, יש להעניק לחזקות אלו פרשנות תכליתית, לפיה תוגבל תחולתן של החזקות

א. הכפפת מוסכי ההסדר לקביעות השמאי מטעם חברת הביטוח

24. התובעים טוענים, כי גם השמאי וגם מוסך ההסדר מצויים בניגוד עניינים בין חובותיהם המקצועיות לבין נאמנותם לחברת הביטוח, שהיא מקור לפרנסתם. תפקידו של השמאי בתהליך תיקון הרכב הוא בעל חשיבות מכרעת, ולכן החשש מפני ניגוד עניינים במצב זה אך מתגבר. לטענתם, בבג"צ השמאים נפסק כי העסקתם של שמאי בית אשר עורכים שומת הנזקים לרכב הינו הסדר פסול, והורו למפקחת על הביטוח לקבוע הסדר חדש, תוך קביעת כללים מנחים להסדר זה. לטענתם, גם ההסדר החדש מקבע את מצב ניגוד העניינים בו היה מצוי השמאי המעריך את הנזק.

לטענת הנתבעות, בעקבות בג"צ השמאים, הוצא בחודש יוני בשנת 2002 חוזר של המפקח על הביטוח, אשר הסדיר את נושא השמאים. בחוזר זה נקבע כי המבוטח הוא שבוחר את השמאי מתוך רשימה של עשרות משרדי שמאים עצמאיים, אשר אינם תלויים בפרנסתם ביותר מ-25% בחברת הביטוח. מהות התיקון, היקפו, וחלק עיקרי מעלותו נקבעים על-ידי שמאי זה. מספר שעות העבודה אף הוא נקבע על-ידי שמאי זה, יחד עם הוראות ההסכם, הקובעות כי מספר השעות יקבע בהתאם להוראות יצרן הרכב (ראו סעיף 10.2 להסכם – מוצג נ/5; נספח ו' לכתב התביעה).

בבג"צ השמאים נקבע, כי התכלית העיקרית של חוק הפיקוח הינה להגן על מבוטחים מפני חברות ביטוח (שם, עמ' 970 ועמ' 974). בהתאם לתכלית זו, הוחלט לצוות על המפקחת על הביטוח להפעיל את הסמכות שהוקנתה לה בחוק הפיקוח כדי לקבוע הסדר ראוי בתחום שמאות הרכב (שם, 973). נקבע כי על ההסדר לאזן בין הצורך להגן על מבוטחים, לבין הזכות של חברות הביטוח להעסיק שמאי בית. ביום 24.6.2002 פורסם חוזר ביטוח על-ידי המפקח על הביטוח, המסדיר נושא זה (ראו מוצג נ/7).

גם אם ההסדר שקדם לבג"צ השמאים לא היטיב עם ציבור המבוטחים, כטענת התובעים, הרי שהתובעים לא הוכיחו כיצד עצם הכפפת מוסך ההסדר לקביעות שמאי הבית עולה כדי הסדר כובל. זאת במיוחד לאור העובדה שקביעות אלה כפופות להסכם עם המוסך, בו נקבע כי שעות העבודה יקבעו בהתאם להוראות היצרן (סעיף 10.2 להסכם – מוצג נ/5; נספח ו' לכתב התביעה). קביעת השמאי מוגבלת אך ורק למהות התיקון, איזה חלק יתוקן או איזה חלק יוחלף.

ב. חיוב מוסכי ההסדר לרכוש חלפים מספקי חלפים מסוימים

26. התובעים טוענים כי אין מחלוקת שחלקי חילוף מקוריים הם הטובים ביותר להתקנה ברכב שנפגע, וטיבם של חלקי חילוף חליפיים, בחלק ניכר מהמקרים, נחות.

מנגד טוענות הנתבעות, כי על-פי ההסכם המוסכים אינם נדרשים לספק חלפים. החלפים מסופקים על-ידי כלל ביטוח ונרכשים על ידה, כאשר מוסך ההסדר רק מתקין את החלפים ברכבי המבוטחים. לטענתן, בפועל רק כמחצית מהחלפים הנדרשים מסופקים באמצעות מנגנון הרכישה המרוכזת של כלל ביטוח. מדובר בשני ספקי חלפים גדולים, אשר נבחרו לאחר מכרז. ספקים אלה מחויבים לאמינות, איכות ומקור החלפים. המחצית השנייה מסופקת על-ידי המוסכים עצמם (בעיקר על-ידי מוסכי יבואנים ומוסכים המורשים על ידם). לטענתן, חלק עיקרי מן החלפים המותקנים ברכבי ההסדר הם מקוריים, כאשר מרבית החלפים משולמים על-ידי כלל ביטוח על בסיס מחירון היבואן, בניכוי הנחה מסחרית.

27. הנה כי כן, כאשר הנתבעות מחייבות את מוסכי ההסדר לרכוש או לקחת חלפים מספק החלפים, במחיר שנקבע במסגרת ההסכם, הגבלה זו יוצרת למעשה בלעדיות לספק חלקי החילוף של כלל ביטוח בכל הנוגע לתיקוני הרכב של מבוטחיה. הגבלה מעין זו עשויה לעלות כדי הסדר כובל הן לפי סעיף 2(ב)(1) והן לפי סעיף 2(ב)(2) לחוק ההגבלים העסקיים.

יחד עם זאת, פרשנות תכליתית של סעיף 2(ב) לחוק, תאמר כי אין לראות בכך כהסדר כובל האסור על-פי חוק ההגבלים העסקיים. קיימים שיקולים לגיטימיים העומדים מאחורי ההחלטה להתקשר עם ספק חלפים זה ולא אחר, גם לעניין איכות החלפים וגם לעניין המחיר ברכישת חלפים באופן מרוכז. הנתבעות יכולות לרכוש חלפים טובים יותר במחיר זול יותר, משום שהן רוכשות כמות גדולה של חלפים, ובכך להבטיח את איכות התיקון שיינתן למבוטחים.

ג. קביעת מחיר אחיד לשעת עבודה לכל מוסכי ההסדר

28. לטענת התובעים מחיר שעת עבודה למעשה מוכתב על-ידי חברת הביטוח, והחלופה מבחינת מוסך הכלול בהסדר, היא למצוא עצמו מחוץ להסדר ובסכנה לאובדן כולל של העסק. המחיר שמכתיבה כלל ביטוח הוא מחיר נמוך, ואינו כלכלי. לטענתם, תיקון כלי רכב במחיר נמוך גורר אחריו תיקון נחות, עד כדי סיכון בטיחותי.

הנתבעות משיבות כי ההסכם בין כלל ביטוח לבין מוסכי ההסדר הינו הסכם להזמנת שירותי רכב. כלל ביטוח היא הלקוח, המזמין מן המוסך כקבלן תיקונים, תיקון של כלי רכב אותם כלל ביטוח חייבת לתקן. לטענתן, תנאי ההתקשרות עם מוסכי ההסדר שונים לעיתים בין מוסך למוסך, הבא לידי ביטוי, בין ביתר, במחיר שעת עבודה. מחיר

האם מדובר בהסדר כובל אסור בהתאם לסעיף 2(ב)(1) לחוק ההגבלים העסקיים?

29. במקרה דנן הנתבעות הן אלה המזמינות שירותים ממוסכי ההסדר. כאשר המבוטח בוחר במסלול של הסדר המוסכים, ולא תיקון עצמאי, הוא למעשה בוחר מוסך מתוך רשימת המוסכים שבהסדר, אך למעשה הוא אדיש לגבי עלות התיקון. דאגתו של המבוטח נתונה לכך שהתיקון שיעשה יהיה יעיל ואיכותי. הנתבעות הן אלו המשלמות בגין עלות התיקון, ויש להן אינטרס לגיטימי לקבל שירות איכותי וזול. קביעת מחירי מקסימום אותו מוכנות הנתבעות לשלם כמזמינות שירות ממוסכי ההסדר, אינו שונה מכל משא ומתן אחר בין נותן שירות למזמין שירות. נקבע בפסיקה כי תחילת שירות בגובה מסוים של תשלום מקסימאלי איננה מהווה 'כבילה' על בסיס המחיר שעליו הוסכם בין נותן השירות למקבל השירות. עוד נקבע, כי פירוש אחר של חזקת המחיר שבסעיף 2(ב)(1) לחוק עלולה להוביל לתוצאה בלתי רצויה לפיה כל התמקחות בין מזמין שירות לבין נותן שירות, אשר במהלכה מבקש המזמין לתחום את השירות במחיר מקסימום תיצור הסדר כובל, וחזקה על המחוקק כי לא ביקש להחיל את האיסור הקבוע בחוק על מקרים מעין אלה (פרשת שמאי המקרקעין, עמ' 310-309). ניתן להגיע גם לתוצאה שונה מקום בו למזמין השירות יש כוח שוק משמעותי, כגון מונופול, אך התובעים לא הוכיחו במקרה דנן מהו השוק הרלוונטי, ובהתאמה אף לא הוכיחו מהו נתח השוק וכוח השוק המצוי בידי הנתבעות, והאם הן מנצלות אותו לרעה.

ד. יצירת תמריצים כספיים למוסכים לסיים מהר ככל האפשר את תיקון הרכב

30. לטענת התובעים, התוצאה העולה מקיומו של הסדר המוסכים, היא שהמוסך מחפש להוזיל עלויות, תוך פגיעה באיכות התיקון, אשר יש בה כדי לסכן את המבוטח ואחרים.

תשובת הנתבעות הינה, כי הסדר המוסכים מחייב טיפול מקצועי, יעיל, מהיר ואמין לרכב. מספר השעות נקבע, כאמור לעיל, בהתאם להוראות יצרן הרכב. עצם העובדה שמוסכי ההסדר מחויבים במתן אחריות למבוטח על תיקון הרכב והחלפים, מתמרצת את המוסכים לביצוע עבודה איכותית ויסודית. תמריץ נוסף הוא התחרות על קהל הלקוחות בין מוסכי ההסדר בינם לבין עצמם, וביניהם לבין מוסכים אחרים.

31. אין ממש בטענת התובעים בנושא זה. הטלת החובה על מוסכי ההסדר להעניק אחריות לתיקון שנעשה ברכב, גורמת לכך כי התיקון שיינתן אכן יהיה תיקון איכותי (ראו סעיף 11 להסכם – מוצג נ/5; נספח ו' לכתב התביעה). אין בהכרח סתירה בין הענקת תיקון מהיר לבין הענקת תיקון איכותי, כל עוד יש גורם המפקח על איכות הטיפול, וגורם זה בא

לפיכך, אני דוחה את כל טענות התובעים בפרק זה.

הסדר כובל אופקי – הסדר כובל אנכי

32. לאור המגמה המסתמנת בפסיקה ובחקיקה לבחינתם של הסדרים אנכיים, בהקשר דנן, לא נצא ידי חובתנו אם לא נבחן את הסדר המוסכים על רקע ההבחנה בין הסדר כובל אנכי להסדר כובל אופקי.

הבחנה מקובלת היא בין הסדרים "אופקיים", אשר הצדדים להם מתחרים בשוק מסוים, לבין הסדרים "אנכיים", הנעשים בין יצרן למשווק או מפיץ. קיימת גישה לפיה הסדרים אופקיים, פגיעתם בתחרות חמורה יותר, בהשוואה להסדרים אנכיים. לפיכך, ראוי להוציא הסדרים אנכיים מתחולת החזקות החלוטות הקבועות בסעיף 2(ב) לחוק ההגבלים העסקיים, ולהותיר את תחולתן על הסדרים אופקיים בלבד (ראו דעתו של כב' השופט י' טירקל ברע"א 6233/02 **אקסטל בע"מ נ' קאלמא ווי תעשיה**, פ"ד נח(2), 634 (בניגוד לעמדת כב' השופטת מ' נאור, לפיה סעיף 2 לחוק ההגבלים העסקיים אינו מבחין בין הסדרים אופקיים להסדרים אנכיים, ולעומת כב' השופטת א' פרוקצ'ה, אשר לא ראתה צורך להכריע בעניין זה); ד' גילה "האם ראוי לפרוץ את סכר ההסדרים הכובלים ולחסום את השיטפון בגדרות אד-הוק? הגיעה השעה לחצוץ בין הסדרים אופקיים לאנכיים", **עיוני משפט** כז(3), (2004) 751).

מגמה דומה עולה מתזכיר חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 9), התשס"ה-2005. החוק המוצע הינו פרי עבודתה של הוועדה לבחינה מחודשת של חוק ההגבלים העסקיים, אשר מונתה על-ידי שר התעשייה המסחר והתעסוקה בחודש מרץ בשנת 2005. חלקה הראשון של עבודת הוועדה התמקד בבחינת הגדרת "ההסדר הכובל" שבסעיף 2 לחוק.

בתזכיר החוק מוצע לתקן את הגדרתו של המונח "הסדר כובל", כך שבחלק הראשון יכללו רק הסדרים העלולים לפגוע בתחרות בשוק בכללותו, והחלק השני של ההגדרה הקובע חזקות חלוטות, תצומצם תחולתו רק להסדרים שעניינם או תוצאתם בתיאום התנהגות בין מתחרים בנוגע למחירים, כמויות, חלוקת שוק והימנעות מאספקה, מרכישה או הגשת הצעה.

בתזכיר החוק נאמר, כי נוסחו הרחב של סעיף 2(ב) לחוק יוצר תוצאות לא רצויות, בכך שאינו מבחין בין הסדרים בין מתחרים לבין הסדרים בין מי שאינם מתחרים. (ראו אתר רשות הגבלים העסקיים באינטרנט : www.antitrust.gov.il/Antitrust/h-IL/law.htm).

אין חולק כי הסדר המוסכים אינו הסדר כובל אופקי. טענה מעין זו לא נטענה על-ידי התובעים, ולראיה הוגשה תביעה רק כנגד חברת ביטוח אחת, ולא כנגד כל חברות הביטוח. לפיכך, הגישה לבחינתו של הסדר המוסכים הינה מקלה יותר.

האם יש צורך בקבלת אישור בית הדין לקיומו של הסדר כובל במקרה דנן?

33. תכלית דיני ההגבלים העסקיים הינה הבטחת התחרות החופשית בעסקים, והצרת צעדיהם של הסדרים שיועדו לפגוע בתחרות זו (ראו פרשת טבעול, עמ' 82; פרשת בורוביץ, פסקה 79).

לעניין טענת התובעים, כי כתוצאה מהסדר המוסכים התמוטטו מוסכים רבים, חשוב להדגיש כי מטרת דיני ההגבלים העסקיים היא הגנה על התחרות ולא המתחרים (ה"ע (ירושלים) 9/99 אמנה (תש"י) חברה נ' הממונה על ההגבלים העסקיים, תק-מח 2002(1) 12943, עמ' 12950). התחרות החופשית נועדה להגן על הציבור מפני תניות אי-תחרות הפוגמות באיכות המוצרים והשירותים והגורמות לעליית מחירים (פרשת טבעול, עמ' 71). גם אם כתוצאה מקיומו של הסדר המוסכים עולה חשש לפגיעה במתחרים (בשתי רמות – האחת, בין חברות הביטוח לבין עצמן בתחרות על קהל המבוטחים. השנייה, בין מוסכים המשתייכים להסדר לבין מוסכים שאינם משתייכים להסדר), אין בו כדי לגלות חשש לפגיעה בתחרות. כאמור לעיל, החשש מפני הסדר כובל הינו כי הוא פוגע בתחרות בכך שהוא גורם לעליית מחירים ופגיעה באיכות המוצרים והשירותים. במקרה דנן התובעים מתלוננים בדיוק על התופעה ההפוכה, והיא הורדת המחירים ושיפור השירות עבור הצרכנים.

נקודת המוצא לבחינת הסדר המוסכים היא טובת הצרכן, הוא המבוטח, ולא טובת המוסכים אשר נפגעו כתוצאה מאי השתייכותם להסדר. זהו אך לגיטימי מצד חברת הביטוח לדאוג לענייניה ולפקח על דרך הטיפול ברכב שנפגע, סוג החלפים ועלות הטיפול בהיותה הגורם המשלם.

זכותה של חברת הביטוח להוזיל את עלויותיה לאור היותה לקוח הקונה קנייה מרוכזת של שירותים. על-פי חוק הפיקוח, הפיקוח על הביטוח אמור לבקר את התמורה שמקבל המבוטח מבחינת המחיר ואיכות השירות, וזאת במקביל לפיקוחו של הממונה על הנעשה בענף הביטוח.

34. סיכומו של דבר, לא הוכח בהליך זה קיומו של חשש סביר לפגיעה בתחרות או בציבור עקב הסדר המוסכים, ולא הוכח כי הסדר המוסכים עולה כדי הסדר כובל האסור על-פי הוראות חוק ההגבלים העסקיים. לפיכך, לא היה צורך בקבלת אישור בית הדין במקרה דנן.

ב. פגיעה, נזק

35. טוענים התובעים כי בהיותם מוסכים העוסקים בתיקון כלי רכב לאחר תאונה, בתחום של פחחות וצבע, נפגעים הם מהסדר המוסכים של הנתבעות. לטענתם נגרמה פגיעה אנושה לעסקיהם ומספר לקוחותיהם צנח. מוסכים אלו הגיעו, לטענתם, למצב כלכלי קשה, עד כדי סכנת התמוטטות. עוד טוענים הם, כי נפגעת זכותם לעיסוק באופן תחרותי ופתוח, זכות הנגזרת מזכות היסוד לחופש העיסוק.

מנגד, טוענות הנתבעות כי התובעים לא הוכיחו כל פגיעה ספציפית במי מהם, וכל נזק אשר כביכול נגרם להם. לטענתם, על מנת לעמוד בתנאי סעיף 50 לחוק ההגבלים העסקיים על התובעים היה להוכיח באמצעות ראיות קיומו של נזק שנגרם להם.

אכן לא הובאו ראיות שמכוחן ניתן להגיע למסקנה כי הכנסותיהם נפגעו באופן המתואר על ידם. מחד גיסא, לא הובאה כל ראיה או דו"חות או מאזנים מתקופה קודמת, ומאידך גיסא, לא הובאו דו"חות מתקופה מאוחרת להסדר (לצורך השוואה). לפיכך, משלא עמדו התובעים בנטל זה, דין התביעה להידחות, אף מטעם זה.

ג. קשר סיבתי

36. התובעים טוענים כי הנזק נגרם לאור העובדה שמספר כלי הרכב המבוטחים אצל הנתבעות, המגיעים אליהם לתיקון קטן עד אפסי, וזאת כתוצאה ישירה מהסדר המוסכים. לחילופין, טוענים הם כי הנזק נגרם מהעובדה שהם נאלצים לקבל עבודה בתמורה למחירים שלא היו מסכימים להם ללא קיומו של הסדר כובל, מחירים שאינם תוצאה של שוק חופשי.

הנתבעות משיבות כי מי שאינו צד להסדר המוסכים, מושקע מלטעון טענות כנגד פגיעה בתחרות בין הצדדים להסדר לבין עצמם. לטענתן, התובעים יכולים להישמע רק בטענה כי ההסדר משפיע על התחרות מחוץ להסדר, וכי עצם קיום ההסדר מונע מהם לקוחות ופוגע בהם.

דין טענה זו להידחות. התובעים לא הצליחו להוכיח קשר סיבתי בין הסדר המוסכים לבין הנזק הנטען על ידם. מסקנה זו מתחזקת לאור העובדה שהסדר המוסכים פתוח בפני כל מוסך העומד בתנאי הסף שנקבעו (ואכן מאות מוסכים הצטרפו להסדר), ההסדר לא פוגע בתחרות, וחלקו של ההסדר בשוק הרלוונטי הוא מזערי.

37. לאחר שקבעתי שהסדר המוסכים אינו עולה כדי הסדר כובל, אינני נדרש לדון לעומק ברכיבי עוולה אלה. במאמר מוסגר אציין, כי על בית המשפט לתחום גבולות ברורים לסעיף 50 לחוק ההגבלים העסקיים, ולהגדיר את שאלת היריבות ושאלת ריחוק

התוצאה הינה שהתביעה נדחת.

התובעים יישאו בשכ"ט עו"ד הנתבעות בסך 25,000 ש"ח בתוספת מע"מ לתשלום בתוך 30 יום. סכום זה יהיה צמוד ויישא ריבית מהיום עד לתשלום המלא בפועל.

המזכירות תעביר העתק מפסק הדין לצדדים

ניתן היום, ב' בסיון, תשס"ו (29 במאי 2006) בהעדר הצדדים.

יוסף שפירא - שופט